

GÜMÜLCİNELİ ES'AD EFENDİ VE "TÜRK DİLİNDE KİNÂYÂT" ADLI ESERİ

Yusuf Can TIRAŞ¹

Halil İbrahim ERTÜRK²

Özet

Kinaye, bir edebî sanat olarak, söylenen sözün gerçek anlamını değil, mecaz anlamını kast etmektir. Her dilde olduğu gibi, Türkçede de kinaye anlamı taşıyan pek çok sözcük ve söz grupları yer almaktadır. Bu kinaye anlamı taşıyan sözler, günümüzde deyim ve atasözü hâline gelmişlerdir. Fakat halk dilinde kullanılan kinayelerin genellikle yazıya geçirilmediği, kayda alınmadığı göze çarpar. Bu durum da dilin bu zenginliğinin kaybolmasına yol açacaktır. İşte bu amaçla, Milli Mücadele'den sonra Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle beraber "milliyetçilik" prensibinin öne çıkması, halk dili üzerinde hem amatör hem de profesyonel anlamda çalışmalara yol açmıştır. Bu tür eserlerden biri de hem Balkan Savaşı'nda hem de Kurtuluş Savaşı'nda aktif rol alan Es'ad Efendi (İleri)'nin hazırlamış olduğu küçük ama dil ve kültürümüz için önemli olan "Türk Dilinde Kinâyât" adlı çalışmadır. Bu çalışma, halk dilinin zenginliğinin küçük bir parçasını oluştursa bile, onların kayda geçirilmesi, bu sözlerin unutulup gitmesini engellemiştir. Bu çalışmada, 1924 yılında kaleme alınan bu eserin Latin alfabesine çevriyazı aktarımı yapılmış ve Es'ad Efendi'nin hayatı, eserleri ve kişiliği hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Deyim, Kinaye, Es'ad İleri, Türk Dilinde Kinâyât

GÜMÜLCİNELİ ES'AD EFENDİ AND HIS WORK NAMED BY "TÜRK DİLİNDE KİNÂYÂT"

Abstract

Allegory, as a literary art, is to mean the meaning of the metaphor, not the true meaning of the said word. As it is on every level, there are many words and phrases in Turkish that have the meaning of disbelief. The words which mean this meaning, nowadays the idiom and the proverb have come. However, the dialect used in the popular language is often not used in writing, and the notion that it is not recorded is striking. In this case, the language will lead to the loss of this richness. For this reason, with the declaration of the Republic after the National Struggle, the prominence of the principle of "nationalism" has led to the work of both the amateur and professional sense on the national language. One such work is a work by Esad İleri, who was active both in the Balkan War and the War of Independence, but it is a work called "Allegorys in the Turkish Language" which is important for our language and culture. Even if this work constitutes a small part of the richness of the people's language, their saving has prevented them from being forgotten. In this work, this work, which was taken in 1924, was translated into Turkish-Latin alphabet and information about the life, works and personality of Esad İleri was given.

Key Words: Idioms, Allegory, Esad İleri, Allegorys in Turkish Language

¹ Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora öğrencisi, yusufcantiras@gmail.com.

² Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora öğrencisi, erturk_2000@hotmail.com.

1. Gümülcineli Es'ad Efendi (İleri): Hayatı, Eserleri ve Kişiliği.

Es'ad Efendi; 1882 yılında, o dönemde Osmanlı toprağı olan ve bugün Bulgaristan sınırları içerisinde yer alan Gümülcine'de doğmuştur.³ II. Meşrutiyet döneminde I. dönem Gümülcine mebusu olarak mecliste görev alan, Osmanlı ilmiye sınıfı mensuplarından Müderris Mehmet Hilmi Efendi'nin oğludur. Es'ad Efendi, öğrenimini doğum yeri olan Gümülcine'de tamamladıktan sonra, o dönemin ortaokul ve liseleri olarak adlandırabileceğimiz idâdi ve sultânî mekteplerinde öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Ancak Es'ad Efendi'nin hayatı öğretmenlik mesleğiyle sınırlı değildir. Mesleğini başarılı bir şekilde icra etmesinin yanında siyasetle ilgilenmiş, bir dönem İttihat ve Terakki Cemiyeti bünyesinde Gümülcine Livası (Sancağı) Reisliği görevini yürütmüştür. (Tunalı 2007: 4).

Es'ad Efendi, Balkan Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında verdiği mücadelelerle müstesna bir şahsiyet olarak karşımıza çıkar. Balkan Savaşı'na gönüllü olarak katılmış, bu dönemde Bulgarlarla çetin mücadelelere girişmiş ve bu Gümülcine'nin Bulgarlara karşı bağımsızlığını ilan eden toplulukta yer almıştır. Ancak sonraki aşamada bu bölgenin Bulgarlarca tekrar işgal edilmesiyle İstanbul'a gelmiş, kendi talebi üzerine Aydın Sultânîsi'ne öğretmen olarak görevlendirilmiştir. (Uzun 2011: 3). Milli Mücadele yıllarında ortaya koyduğu çabalar ve gösterdiği fedâkarlıklar, Es'ad Efendi'nin hem Osmanlı döneminde hem de cumhuriyetin ilanından sonra, devlet ricali katında takdir görmesini sağlamıştır. Hem bir vatandaş olarak hem de milletvekili sıfatıyla mecliste görev almış bir kişi olarak memleketin selâmeti için birçok girişimde bulunmuştur. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulmasını müteakip Aydın milletvekili olarak meclise girmiş, Müdafaa-i Hukuk Grubunun ilk İdare Heyetine katılmıştır. Daha sonraki dönemde Çocuk Esirgeme Kurumu adıyla revize edilecek olan Himâye-i Etfâlin Heyet-i Merkeziyye azalığına seçilmiştir. II. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Menteşe (Muğla) milletvekili olarak yer almıştır. (Tunalı, 2007: 5). Çalışma kapsamında Latin harflerine aktardığımız *Türk Dilinde Kinâyât* adlı eserinin giriş kısmında kendisinden *Menteşe Mebûsu* olarak bahsetmektedir.

Es'ad Efendi, II. Dönem milletvekilliğini müteakip İzmir'in Torbalı ilçesine yerleşmiş, burada tarımla uğraşmaya başlamıştır. 2 Ekim 1948'de Türk Basın Birliğinin, elli yıl Türk basınına ve maarifine hizmet edenler için düzenlediği programda yer almıştır. 15 Nisan 1957'de İzmir'in Torbalı ilçesinde geçirdiği bir trafik kazasında, 75 yaşında iken hayatını kaybetmiştir. (Uzun 2011: 4).

Kaynaklarda Es'ad Efendi'nin hayatı ve eserleri ile ilgili yer alan bilgiler yetersiz ve kısmen tutarsızlıklar gösterir mahiyettedir. Es'ad Efendi'nin Kurtuluş Savaşındaki rolü üzerine bir çalışma hazırlayan Tunalı, bu husustaki sorunları şöyle aktarır:

---

³ Bazı kaynaklarda Es'ad Efendi'nin doğum tarihi arşiv belgelerine dayanılarak 1875 (H.1291) olarak verilmiştir. (Bkz. Uzun 2011: 3).

"Hayat hikâyesi ile ilgili olarak çeşitli yayın ve kaynaklarda verilen bilgiler, birbirini tekrarlar nitelikte olup yeterli olmadığı gibi bazı önemli yanlışlıkları da ihtiva etmektedir. Bunların başında hiçbir zaman babasının adını önad olarak kullanmadığı hâlde, başkalarınınca Mehmet Esat olarak adından söz edilmesi gelmektedir. Diğeri ise yazar, düşünür ve şairliğinin göz ardı edilmesidir. Basılmış ve basıma hazır notları, şiirleri bulunmakta ne var ki bunlardan hiç söz edilmediği gibi, milletvekili iken yaptığı konuşmalar, verdiği önergeler de, yeterince değerlendirilmemiştir. Kendisini din adamı olarak göstermediği, imamlık yapmadığı hâlde aldığı eğitimden dolayı 'din adamı' olarak gösterilmesi de dikkat çekicidir." (Tunalı 2007: 2).

Yukarıda Es'ad Efendi'nin hayatı, icraatları ve edebî kişiliği ile ilgili olarak bahsedilen durum, eserleri için de söz konusudur. Bugün elimizde Es'ad Efendi'nin eserlerini ve bu eserlerin içeriklerini konu edinen müstakil bir eser bulunmamaktadır. O'nun eserleri hakkında bilgiyi, ancak kendisi hakkında kaleme alınan makale düzeyinde birkaç çalışmadan ve kendisine ait eserlerde yer verdiği bilgilerden elde edebilmekteyiz. Eserlerinden yalnızca birkaçı basılmış, bir kısmı bugünkü alfabeyle aktarılmış, bazıları ise aktarılıp yayımlanmayı beklemektedir. Elimizde basılı birkaç eseri mevcut olan yazar, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürü Enver Ziya Karal'a yazdığı 14 Şubat 1945 tarihli mektupta '*Cihad-ı Ekber*', '*Kadınların Vatan İşlerine Girmesine Dâir*', '*Düşündüklerim, Dilediklerim, Emeklerim*'⁴ başlıklı eserlerini gönderdiğinden bahseder. (Tunalı 2007: 3-4). Bu eserlerin yanında '*Hilâl-i Ahmer*', '*Reşahât-ı Hikemiyye*' ve '*Verin Zavallılara*' adlı eserlerinin tab' edildiğini Türk Dilinde Kinâyât'ın son sayfasında bizzat bildirir. Bunların yanında 1947'de '*Sözlerin Özü Atalar Sözü*' başlıklı bir risalesi ve 1954'de '*Rahmetli İmam-ı Birgivi*' başlıklı bir eseri İzmir'de basılmıştır. (İleri, 1947; 1954). Bahsedilen eserlerden başka '*Türk Dilinde Darb-ı Meseller*, '*Bu Suyu Sen de Eğil*, '*Hadis-i Şerif Tercümesi*' başlıklı eserlerin Es'ad Efendi'ye ait olduğu kaynaklarda zikredilmektedir. (Huyugüzel 2000: 333-335).

2. Kinaye ve Türk Dilinde Kinâyât Sözlüğü

Kinaye, bir sözü dolaylı bir şekilde anlatmak, söylenen sözün gerçek anlamından ziyade başka anlamlarını kast etmektir (Akalin vd. 2005: 1135; Çağbayır 2017: 902). Daha çok edebiyatta kullanılan "kinaye", bir edebî sanat görevi taşımaktadır. "*Edebiyatta iki anlama gelecek bir sözü mecaz yönüyle anlaşılacak şekilde kullanma sanattır. Kinayede bir mecaz bir gerçek anlam bulunur. Ancak kelimenin mecaz anlamı, gerçek anlamını bastırmış durumdadır*" (Pala 2010: 276). Edebiyatımızda sıkça kullanılan bir sanat türü olan kinaye, halk ağzında ise farklı bir anlam kazanmıştır. "Kinayeli konuşmak" deyişi, bir sözün muhatabını gizliden gizliye eleştirmesi anlamını kazanmıştır. Edebî türlerde "kinaye" aslında değerli bir sanat iken, halk içinde karşılığı olumsuz yöndedir.

Es'ad İleri'nin "Türk Dilinde Kinâyât" isimli eserinde ise 'kinayat'tan kast edilen anlam, halkın kullandığı argo sözcük ve deyişlerdir. Argo ise, bir toplumda aynı meslekten ya da gruptan olan insanların birbirleri arasında kullandığı özel dil anlamına gelmektedir (Akalin 2005: 117; Arslan 2009: 7-11). Genellikle, argonun küfürle

⁴ Tunalı'nın makalesinde bu eserin adı 'Düşündüklerim, Dileklerim, Emellerim' olarak belirtilmiştir. Ancak Es'ad Efendi, 'Türk Dilinde Kinâyât' adlı eserinin son kısmında bu eserin adını 'Düşündüklerim, Dilediklerim, Emeklerim' olarak belirtmiştir.

karıştırıldığı görülmektedir. "Hâlbuki kaba dil, sözlük biliminde ayrı dil düzeyini gösteren bir terimdir. Halk arasında kaba ve küfürlü kelimelerin argo olarak değerlendirilmesinin sebebi, bu dilin temelde toplumun aşağı tabakasında konuşulmasından ileri gelmektedir. Argo bir kelime, kaba dil kapsamına girebilir, ancak her kaba kelime ve ifadeyi argo saymak yanlıştır." (Şen 2016: 21). "Türk Dilinde Kinâyât" adlı eserde de görüleceği üzere, kinaye olarak verilen sözcük ve cümlelerin çoğu günümüzde deyim olarak kullanılmaktadır. Bunların içinde argo kapsamına girecek sözler de bulunmaktadır. Bu ifadelerin içinde de küfre yakın bir anlatım bulunmamaktadır.

Es'ad İleri, bu küçük hacimli çalışmasında asıl amacını, eserin ön sözünde açıklamıştır. Yazarın amacı, diline hizmettir. Vatanın her bölgesini, görevi gereği gezen Es'ad İleri, halk dilinden bir derleme meydana getirmiştir. Bu sayede, eserine aldığı sözlerin unutulup gitmemesine gayret etmiştir. Çalışmasını profesyonel bir derleme olarak görmekten çok, diline gönüllü bir şekilde hizmet etmek isteyen bir vatandaşın gayretleri olarak görmek yerinde olacaktır. Es'ad İleri, ön sözde kinayelerin birçok dilde eser hâline getirildiğini ifade ederek, maalesef ülkemizde bu tür çalışmaların olmamasından üzüntüsünü dile getirmektedir.

Eser, M. 1924 (H. 1340) tarihinde kaleme alınmış olup, İzmir'de Nafiz Mustafa Matbaasında basılmıştır. 23 sayfadan ibaret olan bu eser hacimce küçük olsa da dönemin şartları göz önüne alındığında, Türk dili ve kültürüne yaptığı katkı büyüktür. Milli Edebiyat Dönemi'nin ve Milli Mücadele'nin anlayışı, bu tür eserlerin yapılmasını, halk dilinin ön plana alınmasını gerektirmiştir. Milli Mücadele'den sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün üzerinde önemle durduğu "milliyetçilik" ilkesi gereği, dile ve kültüre verilen önem, dönemin Es'ad İleri gibi aydın şahsiyetlerin çalışmalarıyla hız kazanmıştır. Eserin, bu anlayışla incelenmesi gerekmektedir.

3. Türk Dilinde Kinâyât adlı Eserin Künyesi

Es'ad İleri'ye ait olan "Türk Dilinde Kinâyât" adlı eser "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve E- Kaynaklar" internet sitesinden elde edilmiştir⁵. Kütüphanenin "katalog kaydı"na göre verilen bilgiler şu şekildedir: (<http://katalog.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?dilsecim=0&-vt=YordambTSYS&> Erişim Tarihi: 01/04/2017)

Yayın Bilgisi: İzmir "Nafiz Mustafa Matbaası" 1340, R/1924

Fiziksel Nitelik: 22, [1] s.; 15x12 cm.

Notlar: Eser sonundaki ilave sayfada "Muharririn matbu' âsar-ı sairesi" vardır. Dış kapakta ve iç kapakta "Jale Kütüphanesi" mührü vardır.

Yer Numarası: 398.956 ESA 398

4. "Türk Dilinde Kinâyât" Adlı Eserin Latin Alfabesine Aktarımı⁶

⁵ "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve E- Kaynaklar"ın internet ortamında araştırmacıların istifadesine ücretsiz bir şekilde sunulması, takdir edilmesi gereken bir hizmettir. Kütüphaneden en üst düzeyde yararlanılmasını sağlayan emeği geçen kurum, kuruluş ve kişilere teşekkürü bir borç biliriz. Bu ortamdaki eserlerin üzerinde çalışmalar yapılması dilimize, kültürümüze ve ülkemize yapılacak hizmetleri artıracaktır.

⁶ Metinde [] içerisinde verilen rakam, sayfa numarasını; ( ) içinde verilen rakam ise satır numarasını ifade etmektedir.

[01]

(01)Mecânen tevezî olunur.

(02)Türk Dilinde Kinâyât

(04)Muharriri: Menteşe Meb'ûsı Gümülcineli Özbekoğullarından Es'ad.

(05)Nâfiz Mustafa Matba'ası-İzmir, 1340.

[02]

(01)Başlangıç

(02)Lisânıma hizmet cânıma minnetdir. Azîz vatanımıñ her kûşesini (03) gezdim. Yüce milletimiñ sözüni, özüni, sazını diñledim. (04)Pek çok şeyler işidüp belledim, topladığım ve yazdığım halk (05)şiiirlerini geçen sene tab' êtdirdüm ve gençlige yâdgâr eylemişdim. (06)Bu sene dahı dilime hizmet ve gençlige mebnî duygular yolunda tâziyâne-i (07)şevk ve gayret olmak üzre bu risâleyi tab'a cür'et ediyorum. (08)Her lisânda kullanılan ıstılâhât ve kinâyât hakkında lügât kitaplarında (09)fasl-ı mahsûslar oldığı hâlde lisânıma âid lügât kitaplarında buña (10)tesâdüf êdemedim. Binâen 'aleyh bu risâleniñ tab'ına cesâret êtdim. (11) Her kuşuñ yuvası kendine göredir. Elimden gelen bu kadar, hulûs (12)niyetim, lisânıma olan aşk ve muhabbetim kusûrumı örter.

(13) Benim dilim uludur, hikmetlerle doludur.

(14) Hidmet eden diline, Teñriniñ has kuludur.

[03]

(01) Türk Dilinde Kinâyât

(02) Kinâyât-Kasd Olunan Ma'nâ

(03) Ateş bahası: Gâyet bahalı.

(04) Ateş püsküriyor: Soñ derece hiddetli.

(05) Atdığı taş yerine vardı: Merâmına nâ'il oldı.

(06) Ata et, ite ot: Ehliniñ gayrıya tevdî' umûr êtmek.

(07) Atı eşkin, kılıcı keskin: Gâlib, muzaffer.

(08) Açık göz: Becerikli, işgüzâr.

(09) Açılmadık kutu: Çok bildiği hâlde bilmez gibi davranan.

(10) Âdem evlâdı: Terbiyeli, güzel huylu.

(11) Arslan: Cesur, yigit.

- (12) Arslan yürekli: Cesur, yigit.
(13) Aş deliye kaldı: 'Ukalâ birbirine girdi.
(14) Ağır âdem: Şeref ve haysiyet sahibi.
(15) Ağır basmak: Kabûle icbâr etmek.
(16) Ağırlamak: Misâfir i'zâz etmek.
(17) Ağzı bozuk: Bedzebân.
(18) Ağız aramak: İstimzâc etmek.
(19) Ağız dağıtmak: Sögüp saymak.
(20) Ağız tadı: Muhabbet, gönül hoşluğu.
(21) Ağzı torbaya yakın: Sözü sohbeti oldukça yerinde.

[04]

- (01) Kinâyât-Kasd Olunan Ma'nâ
(02) Ağzında bakla ıslanmaz: Gammaz, nâkil-i kelâm.
(03) Ağzında dili yok: Gâyet sükûtî.
(04) Ağzı kalabalık: Çok çok söyleyen.
(05) Ağzını açacağına gözünü aç: Ahmaklık etmek.
(06) Ağza bakar: Her duyduğu söze inanır.
(07) Ağzı havâda: Yüksekden atan, bâlâ-pervâz.
(08) Ağzınıñ aşu mı?: Yapabileceği iş mi?
(09) Ağzına mı düşmüş?: Yapabileceği şey mi?
(10) Ağzıyla arslan tutar: Lafazan.
(11) Ağzını açarken küçük dilini görür: Ne söyleyeceğini añlar, ferâsetli.
(12) Ağzından bal akıyor: Pek tatlı söylüyor.
(13) Ağzını bıçak açmaz: Söz söylemegi canı istemez.
(14) Ağzı aya, gözi çaya bakar: Egri bügri, gayr-ı muntazam.
(15) Ağzı gevşek: Sır saklamaz.
(16) Ağzı kara: Yabancı, halden añlamaz.
(17) Ağır canlı: Tenbel.

- (18) Ağır başlı: Vakar ve temkinli.
(19) Akıntıya kürek çeker: Uslu, uysal (?).
(20) Altun bilezik: San'at.
(21) Aldı yürüdi: İlerüledi, terakkî eyledi.
(22) Altun babası: Zengin.
(23) Altından girdi üstünden çıktı: Tamâmen sarf êtdi, hiçbir şey bırakmadı.
(24) Alın teri: Kazanç.

[05]

- (01) Kinâyât-Kasd olunan ma'nâ
(02) Alınınıñ damarı çatlamış: Hayâ perdesini kaldırmış.
(03) Alın yazısı: Kader.
(04) Aldı fitili: Müteessir oldu.
(05) Alın açık: 'Aybsız, kusursuz.
(06) Anası ağladı: Çok sıkıntı çekti.
(07) Anası kadir gecesi dogurmuş: Mes'ûd, bahtiyâr.
(08) Avcı zağarı: Şunuñ bunuñ peşinde dolaşan.
(09) Avcumuñ içinde: Emrime âmâde.
(10) Avcuñı yala: Beyhûde yere umma.
(11) Ayağı karıncalı: İffetsiz kadın.
(12) Ayağıniñ altına karpuz kabuğı koydı: Oyun êtdi, düşürdi.
(13) Ayağıyla geldi: Rızâsıyla geldi.
(14) Ayağı üzengide: Gitmek üzere.
(15) Ayağıni yorganına göre uzatmak: Êrâda göre masraf êtmek.
(16) Ayağı suya êrdi: İşi añladı.
(17) Ayak teri: Ayak ücreti.
(18) Ayaklı kütübhâne: 'Âlim ve kâmil.
(19) Ayıkla pirinciñ taşını: Hall êdeceğim diye uğraş.
(20) Etegi temiz: Nâmûslı, iffetli.

- (21) Etilye sütliye karışmaz: Kendi hâlinde.
(22) Eteğimizdeki taşı dökelim: Münâza'ayı bırakalım, barışalım.
(23) Etegi tutuşdı: Telaşlandı.
(24) Et tırnakdan ayrılmaz: İnsan akrabâsından ayrılmaz.

[06]

- (01) Kinâyât-Kasd olunan ma'nâ
(02) Ahfeşîñ keçisi: Bir şey añlamaz, diñler.
(03) Ez de suyunu iç: İşe yaramadı.
(04) Eski hamâm eski tas: Hiç tebdîl yok.
(05) Eski defteri karışdırmak: Mâzîden bahs etmek.
(06) Egri gözle bakmak: Nazar-ı hıyânetle bakmak.
(07) Ekmegini taşdan çıkarır: Açık göz.
(08) Eli geniş: Zengin, sarf eden.
(09) Eli tar: Parasız, fakîr.
(10) Eli kısa: 'Âciz, kudretsiz.
(11) El çekdi: Vaz geçdi.
(12) Eli uzun: Hırsız.
(13) Eli boş: İşsiz güçsüz.
(14) Eli daldan kaydı: Güvenecegi yer kalmadı.
(15) Eli açık: Sehâvetli.
(16) El ucuyla vèrdi: Pek az vèrdi.
(17) El ele vèrmek: İttifâk etmek.
(18) Elleme mangal kömürü: Serseri.
(19) El vèrir: Yetişir.
(20) El üstünde tutmak: Fevka'l-âde râhat ètdirmek.
(21) Elegini boğaza geçirdi: Elinde bir şey bırakmadı.
(22) Elinden bir şey koparmak: Pek güçlükle alabilmek.
(23) Elim kolum oynamıyor: Göñlüm istemiyor.

(24) Elim degmiyor: Vakt bulamıyorum.

[07]

(01) Kinâyât-Kasd olunan ma'nâ

(02) Eli bayraklı: Öñde giden.

(03) El açmak: Dilenmek.

(04) El altından: Gizlice.

(05) Eli bögründe kaldı: Emegi hebâ oldu.

(06) Elden kurma: Derme çatma.

(07) Eli hamûr karnı aç: Sa'yi müsemmer olmayan.

(08) El elde, baş başda: Ne kâr ne zarar.

(09) İ'râbdan mahalli yok: Hiç, kıymetsiz.

(10) Eli kulağında: Yaklaşmış.

(11) Allâh adamı: Saf ve temiz yürekli.

(12) Allâhlık: Hâmîsiz, bakımsız.

(13) İnsan sarrafı: Kadr-şinâs.

(14) İnsana yakın: Mûnis.

(15) Üstüne soğuk su içdi: Yedi, inkâr etti.

(16) Omuz vérmek: Çalışmak, emek ve zahmet çekmek.

(17) Omuzlamak: İltizâm ve iltimâs etmek.

(18) Ocağı batdı: Kimsesi kalmadı.

(19) Ocağı söndi: Kimsesi kalmadı.

(20) Ocağı tütmez oldu: Kimsesi kalmadı.

(21) Ödi patladı: Çok korkdı.

(22) Öküzi bıçağıñ yanına götürür: İşi zora götürür.

(23) Öküzün altında buzağı arar: Olmayacak yerden iş arar.

(24) Okşamak: Taltif etmek.

[08]

(01) Kinâyât-Kasd olunan ma'nâ

- (02) Ok yaydan çıktı: İş işden geçti.
- (03) Ummadığıñ taş baş yarar: Kimseyi hakîr görme.
- (04) Uyur yılaniñ kuyruğuna basar: Fitne ve fesâd uyandırır.
- (05) Ocağına incir dikdi: Ocağı söndi.
- (06) Uçsa da kuş degil: Ne olursa olsun sözümden dönmem.
- (07) Ört bas etmek: İşi kapatmak, yatışdırmak.
- (08) Onuñ eline su dökemez: Mertebesi ondan çok aşağı.
- (09) İpsiz: Hayrsız, serseri.
- (10) İpi kırık: Kayddan âzâde, serseri.
- (11) İzine kurşun atıyor: Şiddetle husûmet ediyor.
- (12) İpligi pazara çıktı: 'Aybı meydâna çıktı.
- (13) İpiniñ kıvrığı çözüldi: İşi bozuldu, tersine döndü.
- (14) İpini boyadı: Yapacağını yaptı, becerdi.
- (15) İnce elekdeneledi: Tedkîk etdi.
- (16) İpe un seriyor: Gayr-ı ma'kûl 'özr beyân ediyor.
- (17) İpini sürüyor: Belâ arıyor.
- (18) İçine çakıl kaçdı: Yüregine tasa düşdü.
- (19) İstifini bozmadı: Hiç aldırmadı.
- (20) El ağzıyla çorba içer: Başkasınıñ sözünü sarf eder.
- (21) İki yüzlü: Münâfık.
- (22) İki dilli: Münâfık.
- (23) İki analı kuzu: Her iki taraftan da müstefid olan.

[09]

- (01) Kinâyât-Kasd olunan ma'nâ
- (02) İnce fikirli: Derin düşünceli.
- (03) İpiyle kuyuya inilmez: Güvenilmez.
- (04) İpi sapı yok: Ne söylediğini bilmez.
- (05) İgne ile kuyu kazıyor: İş üremiyor.

- (06) İgne atsañ yere düşmez: Galabalık.
- (07) İki ayağını bir pabuca sokdı: Sıkışdırdı.
- (08) İki yakası bir araya gelmez: Sefâletden, zarûretten kurtulmaz.
- (09) İman tahtası: Göğüs.
- (10) İmânı gevredi: Çok zahmet çekdi.
- (11) İmânına tak dedit: Soñ dereceye geldi, tahammüli kalmadı.
- (12) İncir çekirdegi doldurmaz: Pek az, ehemmiyetsiz.
- (13) Pabucu dama atıldı: Kendine bir rakîb zuhûr etdi.
- (14) Bacaksız: Kısa boylu.
- (15) Barut kokusu: Muhârebe alâmetleri.
- (16) Başa kakmak: Birine yapılan iyiligi yüzüne urmak.
- (17) Baş göz etmek: Evlendirmek.
- (18) Başına kaynak su döküldi: Ansızın bir felaket haberi aldı.
- (19) Başa çorab örmek: Başa iş açmak.
- (20) Başı büyüdi: Kibirlendi.
- (21) Başı boş: Serbest.
- (22) Başını kurtarmak: Selâmete çıkmak.
- (23) Başı bozuldu: Karısı öldi.
- (24) Başı sıkıldı: Vakt ü hâli daraldı.

[10]

- (01) Kinâyât-Kasd olunan ma'nâ
- (02) Başa çıkmak: Güç yetmek, hitâma erdirmek.
- (03) Başdan savmak: Yalan söyleyüp def' etmek.
- (04) Baş ağrıtmak: Gevezelik etmek.
- (05) Başında kavak yeli eser: Fikri başka şeylerle meşgûl
- (06) Başını kaşımağa vakti yok: Soñ derecede meşgûl.
- (07) Basma kalıp söz: 'Aynen başkasınıñ sözi.
- (08) Baltaya sap olmak: Bir işde kullanılmak.

- (09) Baldırı çıplak: Zügürt, serseri.
- (10) Bal kabağı: Ahmak, abdal kimse.
- (11) Baltayı taşa vurmak: Bilmeyerek birine dokunacak söz söylemek.
- (12) Bal alacak çiçeği bulduñ: İntihâb edemediñ.
- (13) Bir dalda durmaz: Sebâtsiz.
- (14) Bir taşla iki kuş: İki işi birden görmek.
- (15) Bir başa iki yumruk vurulmaz: Bir âdeme iki iş angarya edilmez.
- (16) Bir ayağı çukurda: Ölümi yaklaşmış, ihtiyar.
- (17) Bir Köroğlu bir ayvaz: Bir karı bir koca.
- (18) Bizim kazanda kaynamaz: Bizim işimize gelmez.
- (19) Beş parmak bir degil: İnsanlar birbirine beñzemez.
- (20) Bağdad harâbe: Karnım aç.
- (21) Baña göre hevâ hoş: Baña dokunur ciheti yok.
- (22) Beli büküldi: Perişân düşdi.
- (23) Belini dogruldamaz: Bitdi, mahv oldu.
- (24) Bulaşık: Rast geldigine sataşan.

[11]

- (01) Kinâyât-Kasd olunan ma'nâ
- (02) Boş boğaz: Ağzına geleni söyleyen
- (03) Bu işde parmağı var: Ma'lûmâtı var.
- (04) Burunı gökde: Kibirli.
- (05) Boş küp: Ma'lûmâtsiz.
- (06) Boş kafa: Ma'lûmâtsiz.
- (07) Bol kîseden atmak: Yapamayacağı va`adde bulunmak.
- (08) Boynı bükük: Mahzûn olan.
- (09) Borc boğaza çıkdı: Pek ziyâde çoğaldı.
- (10) Bostan korkuluğı: Hiçbir meziyeti olmayan.
- (11) Bu sığa kar mı dayanır?: Bu isrâfa para mı dayanır?

- (12) Boyacı küpi degil: Acele ile olmaz.
- (13) Biçilmiş kaftan: Muvâfık şey, münâsib iş.
- (14) Biñ dereden su getirdi: Kandırmak için çok uğraşdı.
- (15) Paçaları sıvadı: Kemâl-i şevkle işe başladı.
- (16) Parmağını ısırdı: Ta'accüb etdi.
- (17) Pamuk ipligine bağladı: İşi çürük yaptı.
- (18) Perdesiz: Hayâsız.
- (19) Pûstegi sayar: İmkânsız şeylerle uğraşır.
- (20) Post kavgası: Rütbe ve me'mûriyyet kavgası.
- (21) Pusulayı şaşırđı: Ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemedi.
- (22) Pot kırmak: Gayr-ı kâbil-i te'vîl söz söylemek.
- (23) Tekeden süt çıkarır: İmkânsız şeylere çare bulur.
- (24) Temcîd pilavı: Tekrar tekrar mevzû'-ı bahs olan şey.

[12]

- (01) Kinâyât-Kasd olunan ma'nâ
- (02) Tükürdüğüñü yaladı: Sözünden döndü.
- (03) Tükürseñ yere düşmez: Soñ derece soğuk.
- (04) Cennetiñ kapısını açdı: Yerinde bir iyilik etdi.
- (05) Cinn fikirli: Gâyet zekî.
- (06) Cevâhir saçıyor: Gâyet kıymetli sözler söylüyor.
- (07) Cevâhir yumurtladı: Münâsebetsiz söz söyledi.
- (08) Cehennem sûretli: Çirkin yüzlü.
- (09) Cıvıtmak: Sözü edeb hâricine çıkarmak.
- (10) Ceviz kabuğu doldurmaz: Pek az, pek ehemmiyetsiz.
- (11) Cîm karnında bir nokta: Kara câhil.
- (12) Çañına ot tıkadı: Susdurdu.
- (13) Çekirdekden yetişme: Meslekten yetişme.
- (14) Çeñeli: Çok söyleyen.

- (15) Çal çeñe: Geveze.
(16) Çam devirdi: Münâsebetsizce hareket etdi.
(17) Çamur atmak: İftirâ etmek.
(18) Çantada keklük: Hâzır, elde.
(19) Çöpden direk: Çürük iş.
(20) Çürük tahtaya mılh çakmaz: İşini sağlam yapar.
(21) Çöl çürüden: Vardığı yerde çok oturan.
(22) Hasır altı etmek: Tervîc etmemek.
(23) Hikmetden dem urur: Bilgiçlik satar.

[13]

- (01) Kinâyât-Kasd olunan ma'nâ.
(02) Hük-m-i Karakuşî: Bilâ-tahkîk verilen hüküm.
(03) Hık mık: Verecek cevâb bulamayıp şaşalamak.
(04) Hânesi münkarız oldu: Kimsesi kalmadı.
(05) Hoşâbıñ yağı kesildi: İ'tirâza mecâl kalmadı.
(06) Dabansız: Cesâretsiz, korkak.
(07) Danışıklı döğüş: Evvelce karârlaşdırılmış.
(08) Dört başı ma'mûr: Her cihetden mes'ûd.
(09) Derdini dökdi: Tazallum ve şikâyet etdi.
(10) Destisini doldurdu: Kîsesini doldurdu, işini becerdi.
(11) Deñize su götürür: Zengine ikrâm eder.
(12) Demir leblebi: Güç iş.
(13) Dünyâ evine girmemiş: Evlenememiş, mücerred.
(14) Düz daban: Uğursuz.
(15) Düşmüş: Tesâdüf, nâdir.
(16) Dumanı doğru çıksın: Neticeye bak.
(17) Devede kulak: Pek az.
(18) Deveyi havuduyla yutar: Mürtekib, mürteşî.

- (19) Dikiş tutduramadı: Mukâvemet edemedi.
(20) Dili uzun: Bî-pervâ söz söyleyen.
(21) Dillenmek: Rûsvâ-yı âlem olmak.
(22) Dişini tırnağını sökdü: Çok didindi, uğraşdı.
(23) Dibine darı ekdi: Tüketdi.

[14]

- (01) Kinâyât – Kasd olunan ma'nâ
(02) Dik başlı: Serkeş, itâ'atsiz.
(03) Diline kıl dolaşmaz: Talâkat-ı beyâna mâlik.
(04) Diliñ kemiği yok: Her tarafa döner, her dürlü söyler.
(05) Dilinde tüy bitdi: Pek çok söyledi.
(06) Rahmet okutdurmak: Daha fenâ olmak.
(07) Renksiz: Mütelevvinü't-tab', mesleksiz.
(08) Zülf-i yâre dokunmak: Meclisde birine dokunacak söz söylemek.
(09) Züğürt tesellisi: Mâl-i hulyâ.
(10) Zehirlenmiş: Fikri ifsâd edilmiş.
(11) Sepetde pamuk yok: Sermâye-i irfânı yok.
(12) Sermâyeyi kediye yükletdi: Gâ'ib etdi, elden çıkardı.
(13) Sofrası meydânda: Sahî, âlicenâb.
(14) Senli, benli olmak: Aradan resmiyeti kaldırmak.
(15) Südü bozuk: Bed-mâye.
(16) Söz ayağa düşdi: Avâm işe karışdı.
(17) Sinek avlar: İş, gücü yok.
(18) Şapa oturdu: Amelden sâkıt.
(19) Şifâyı buldu: Belâyı buldu.
(20) Şekerleme: Haff uyku.
(21) Şeytânîñ ard ayağı: Şerîr.
(22) Saçı el elinde: Kocalı kadın.

(23) Sağ kulağını sol eliyle gösterir: Ters âdem.

[15]

(01) Kinâyât – Kasd olunan ma'nâ

(02) Sırâtı geçdi: Korkuyu atdı.

(03) Suratı asdı: Darıldı.

(04) Soluğu genişledi: Müzâyakadan kurtuldu.

(05) Solda sıfır: Hîç, kıymetsiz.

(06) Suyu kesik değirmen: Gürültüyü müte'âkıb sükûnet.

(07) Suyuna piriç salınmaz: Güvenilmez.

(08) Tası, tarağı topladı: Kalkdı, gitdi.

(09) Taşı atıp koluñ mu yoruldu: Emeksiz nâ'il olduñ.

(10) Taş çatlasa: Eñ nihâyet.

(11) Taş çıkartmak: Aldatmak.

(12) Tavşan tepeyi aşdı: İş işden geçdi.

(13) Taşı gediğine koydu: Sırasında söz söyledi.

(14) Taş yürekli: Merhametsiz.

(15) Turna katarı: Hep bir hizâda.

(16) Tuzlayım da kokma: Tahkîri tazammun eder.

(17) Doñ yağıyla pekmez: İmtizâc edemez.

(18) Dış kapınıñ mandalı: Karâbeti uzak.

(19) Zıbcıkdı : Ümîd edilmedik zamanda birden ortaya atılan.

(20) Abbâs yolcu: Ben gidiyorum.

(21) Arab uyandı: Tâli' yardıma başladı.

(22) Arab saçı: Karmakarışık.

[16]

(01) Kinâyât – Kasd olunan ma'nâ

(02) Asâyı dikdi: Almayınca gitmez.

(03) Akklı kesmez: Ümîd etmez.

- (04) Akliña turp sıkayım: Akliñi beğenmedim.
- (05) Akli başında: Akıllı.
- (06) Akli tepesinden yukarıda: Akılsız.
- (07) Ankâdan bahs eder: Olmayacak şeyden bahs eder.
- (08) Gavga kaşağısı: Gavga çıkararı.
- (09) Fırsat düşkünü: Fırsat gözederi.
- (10) Fukarâ babası: Fukarâya in'âm ü ihsân eden.
- (11) Feleğîñ germ ü serdini görmüş: Tecrübe-dîde.
- (12) Fiskos etmek: Gizli konuşmak.
- (13) Karnı geniş: Ketûm, sabırlı.
- (14) Kansız: Duygusuz.
- (15) Kanı ılık: Sevimli.
- (16) Kanı sıcak: Sevimli.
- (17) Kanı soğuk: Sevimsiz.
- (18) Kaş çatmak: Darılmak.
- (19) Kalın kafalı: Ahmak, gabî.
- (20) Kara gün: Musîbet ve felâket günü.
- (21) Kapısı açık: Misâfir-perver.
- (22) Kabadayı: Cesûr ve fedâkâr.
- (23) Kanı kaynadı: Sevişdi.
- [17]**
- (01) Kinâyât - Kasd olunan ma'nâ
- (02) Kazan kaldırmak: Sezdirmek.
- (03) Kara çalmak: İftirâ etmek.
- (04) Kalaylı kabdan su içmek: Akrabâdan kız almak.
- (05) Kanbur kanbur üstüne: Belâ belâ üstüne.
- (06) Kaldırım çiğnemiş: Medenî.
- (07) Karnimiñ içi zil çalıyor: Karnı acıkdı.

- (08) Kanına susamış: Gavga arıyor.
- (09) Kargayı bülbül diye satar: Müşterî kandırmakda mâhir.
- (10) Karası elinde: Müfterî.
- (11) Kafası kızdı: Öfkelendi.
- (12) Kafayı tütsüledi: Serhoş oldu.
- (13) Kara câhil: Hiç bir şey bilmeyen.
- (14) Kaleminden kan damlar: Muktedir kâtib.
- (15) Kalemi pürüzlü: Hatâli, kusûrlu yazan.
- (16) Kalbi geniş: Sabırlı.
- (17) Kuş beyinli: Akılsız.
- (18) Kuş südiyle besledi: Fevka'l-âde râhat etdirdi.
- (19) Kulak kabartmak: Dikkatle dinlemek.
- (20) Kulak kapamak: Diñlemek istememek.
- (21) Kulak asmak: Diñlemek.
- (22) Kulak vermek: Diñlemek.
- (23) Kırk dereden su getirdi: Kandıracağım diye çok uğraşdı.

[18]

- (01) Koca kütük: İhtiyâr.
- (02) Kolu kanadı kırık: Kudretsiz.
- (03) Kuş kondurmak: Beğendirmek.
- (04) Kulağı delik: Hey şeyden haberdâr.
- (05) Kulp takmak: İsnâd etmek.
- (06) Kulağı kirişde: Habere muntazır.
- (07) Kurd masalı: Düzme söz.
- (08) Kuşuñ kanadı: Eñ serî' vâsita ile.
- (09) Koltuklamak: Himâye ve ihtirâm etmek.
- (10) Koltuk vermek: Öğmek.
- (11) Kuyruğu ele verdi: Tutuldu.

- (12) Kuyruk acısı var: İntikâm hissi var.
- (13) Kılı kırk yarar: Gâyet müdekkik.
- (14) Keçesini sudan çıkardı: Başını kurtardı.
- (15) Keseri kendine yontar: Menfa'at-perest.
- (16) Külâh giydirmek: Oyun etmek.
- (17) Külâh kapmak: Fırsatdan bi'l-istifâde menfa'atlenmek.
- (18) Kel başa şimşîr tarak : Ne kadar münâsebetsiz.
- (19) Külhân Begi: Serseri, çapkın.
- (20) Kel tavuk kel horûsla: Herkes emsâliyle.
- (21) Kelle, koltuk yerinde: Kâlib, kıyâfet yerinde.
- (22) Gelişigüzel: Râstgele.

[19]

- (01) Kinâyât – Kasd olunan ma'nâ
- (02) Köprüyü geçdi: Minneti kalmadı.
- (03) Küpe binmek: Hiddetlenmek.
- (04) Kör döğüşü: Kimse ne yaptığını bilmez.
- (05) Gözü ısırarak: Tabır gibi olmak.
- (06) Göz dikmek: Hased etmek.
- (07) Gözü kapıda: Kaçmak istiyor.
- (08) Gözünüñ üstünde kaşîñ var dedi: Zerre kadar incitmedi.
- (09) Göz yummak: Görmemezlik.
- (10) Göz boyamak: Aldatmak.
- (11) Gözü kızmak: Öfkelenmek.
- (12) Gözüm görmez: Korkmam.
- (13) Gölgesiz ağaç: Hayırsız insân.
- (14) Gözü bağı: Garîb.
- (15) Gözünü aç! : Mütelyakkız ol, aldanma.
- (16) Gözü yaşlı: Vara, yoka ağlayan.

- (17) Göñüllü: İsteyerek, arzûsuyla.
(18) Gözü yolda: Yolcunuñ vürûduna muntazır.
(19) Göz açdırmadı: Müsâ'ade etmedi.
(20) Göñüllenmek: Kûsmek, darılmak.
(21) Gügercinlik: Dünyâ.
(22) Göñüller bir olsun: Muhabbetimiz dâ'im olsun.

[20]

- (01) Kinâyât – Kasd olunan ma'nâ
(02) Gökden ne yağdı da yer kabûl etmedi: İnsân her cefâyâ katlanır.
(03) Göğüs kabartmak: İftihâr etmek.
(04) Giderayak: Yolculuğu yaklaşan.
(05) Gözden sürmeyi çeker: Usta hırsız.
(06) Gözü tutdu: Beğendi.
(07) Külkedisi: Mangal başından kalkmayan çocuk.
(08) Gömleği kalın: Hâl ü vakti iyi, zengin.
(09) Gömleği yufka: Fakîr.
(10) Kimi davuluna, kimi kasnağına: Her biri bir çeşid söyler.
(11) Kimi na'lına, kimi mîhına: Her biri bir çeşid söyler.
(12) Geyik kırkımında: Gayr-ı mevcûd zamânda, muhâle ta'lîk.
(13) Mart hevâsı: Mütelevvin.
(14) Mâyesi bozuk: Bed-mâye, necâbetsiz.
(15) Metelik vermez: Ehemmiyet vermez, inanmaz.
(16) Mercimeği furûna verdiler: Muhabbete başladılar.
(17) Mektep ve medrese görmüş: Okur, yazar.
(18) Mekik dokumak: Sağa, sola koşmak.
(19) Mahkeme dîvârı: Utanmaz yüz.
(20) Mum oldu: Yumuşadı, râzî oldu.
(21) Mîşe odunu: Kaba ve terbiyesiz kimse.

(22) Maymun gözünü açdı: Artık aldamazsıñ.

(23) Meydân okumak: Var mı benimle uğraşacak.

(24) Meydânı pâk: Şeref ve i'tibârlı.

[21]

(01) Kinâyât – Kasd olunan ma'nâ

(02) Nane monlâ: Beceriksiz, zahmetli işe gelmez.

(03) Nereye varsa buzlu hoşâb içer: Râhat eder.

(04) Na'lları atdı: Öldü, tahkîri tazammun eder.

(05) Nefes almak: Diñilenmek.

(06) Vakti iyi: Zengin.

(07) Her tek başka hevâ çalar: Her kafadan başka ses çıkar.

(08) Her telden çalar: Her şeyden añlar.

(09) Her sakallıyı babañ zannetme: Her gördüğüne aldanma.

(10) Her karının bir yoğurt çalışı vardır: Herkesiñ bir üslûbu vardır.

(11) Her gönülde bir arslan yatar: Herkesiñ kendine göre bir arzûsu var.

(12) Hînoğluhîn: Kurnaz.

(13) Yıldız sıyrmak: Mâhietini meydâna koymak.

(14) Yañlış kapıyı çalmak: Herhangi bir işde yanılmak.

(15) Yağlı müşterî: Zengin ve kârlı müşterî.

(16) Yalan torbası: Yalanı çok söyleyen.

(17) Yan çizmek: Usluca savuşmak.

(18) Yan yatmak: Mu'âriz bulunmak.

(19) Yavan: Sözüñüñ kıymeti olmayan.

(20) Yangın saçağı sardı: İş ehemmiyet kesb etdi.

(21) Yüz ekşitmek: Hoşnûdsuzluk göstermek.

(22) Yüreği kalkdı : Korkdu.

(23) Yüreği oynadı: Korkdu.

[22]

- (01) Kinâyât – Kasd olunan ma'nâ.
- (02) Yüzü soğuk: Sevimsiz.
- (03) Yağlı kuyruk: Kelepir.
- (04) Yüz suyu: Hayâ.
- (05) Yüzü, astarı belirsiz: Mütelevvin kimse.
- (06) Yüreği yandı: Ziyâde müte'essir oldu.
- (07) Yıldızı dişi: Her yerde hüsn-i kabûl gören.
- (08) Yumuşadı: Hiddeti geçdi.
- (09) Yüz vermek: Şımartmak.
- (10) Yumurtadan sağlam: Çürük.
- (11) Yoldan çıktı: Azdı.
- (12) Yola geldi: Islâh oldu.
- (13) Yolsuz: Münâsib olmayan iş.
- (14) Yüzünde meymenet yok: Sevimsiz, çirkin.
- (15) Yüzüne bak da südü öyle sağ: Bundan ne hayır beklersin?
- (16) Yüz göz olmak: Lâ'ubâlî olmak.
- (17) Yüzü tutmaz: Söylemekden sıkılır.
- (18) Yüzü yırtık: Hayâsız.
- (19) Yüzü ak: İstikâmetli.
- (20) Yüzü yerde: Mütevâzi'.

[23]

- (01) Muharririñ matbû' âsâr-ı sâ'iresi
- (02) Reşahât-ı Hikemiyye
- (03) Cihâd-ı Ekber
- (04) Hilâl-i Ahmer
- (05) Düşündüklerim, Dilediklerim, Emeklerim
- (06) Veriñ zavallılara!

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasından sonra Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte milliyetçilik akımının önem kazanması, halkın kullandığı arı ve duru Türkçe üzerinde bireysel ve devlet eliyle yapılan çalışmaların hız kazanmasını sağlamıştır. Es'ad Efendi'nin bu çalışması, bahsedilen bireysel çalışmaların bir örneği olarak değerlendirilmelidir. Es'ad Efendi'nin 1924 yılında (H. 1340) kaleme almış olduğu Türk Dilinde Kinâyât adlı eser, hacimce küçük olmasına karşın, Türkçenin anlam yönünden zenginliklerinden biri sayılabilecek deyimleri tespit edip sıralaması bakımından önemli ve müstesna bir çalışmadır. Bununla birlikte bu mühim eserin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında bulunan Osmanlı Türkçesiyle yazılmış basılı metni ve nadir eserlerin satışa sunulduğu birkaç firmada bulunan eski yazılı metni dışında, Latin alfabesine aktarılmış ve basılmış bir metni tespit edilememiştir. Bu noktadan hareketle çalışma kapsamında *Türk Dilinde Kinâyât* adlı eserin bugünkü yazıya aktarımı yapılmış ve araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Çalışmanın Es'ad Efendi'nin hayatı ve eserleri yanında kinayat konusu üzerine çalışma yapacak araştırmacılara faydalı olmasını umuyoruz.

KAYNAKÇA

AKALIN, Ş. Halûk vd. (2005). Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

ARSLAN, Mehmet (2009). Argo Kitabı, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

BIYIKLIOĞLU, Tevfik (1987). Trakya'da Milli Mücadele, C.I, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

ÇAĞBAYIR, Yaşar (2017). Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Ötüken Yayınları, İstanbul.

ÇELİK, Recep (1999). Milli Mücadelede Din Adamları I, Emre Yayınları, İstanbul.

Devellioğlu, F. (2012). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugât, Aydın Kitabevi, Ankara.

HUYUGÜZEL, Ö. Faruk (2000). İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950), I. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

İLERİ, Es'ad (1947). Sözlerin Özü Atalar Sözü, Sühulet Yayınları, İzmir.

İLERİ, Es'ad (1954). Rahmetli İmâm-ı Birgivi, Hür Efe Matbaası, İzmir.

PALA, İskender (2010). Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü, Kapı Yayınları, İstanbul

SARIKOYUNCU, Ali (1997). Milli Mücadelede Din Adamları C. I-II, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

ŞEN, Mesut (2016) . "Argo Kelimeleri Üzerine". "Argo" (Ed. Emine Gürsoy Naskali & Gül den Sağol Yüksekaya), Ka Kitap, İstanbul.

TUNALI, Ayten Can (2007). *Kurtuluş Savaşı'nda Esat Efendi (İleri)*, Tarih Araştırmaları Dergisi, C. XXVI, S.: 41, s.81-99.

TUNALI, Ayten Can (2008). *I.TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ÜYESİ ESAT EFENDİ*, EGE YAKASI-1, s.42-43.

UZUN, Hakan (2011). *Esat Efendi (İleri)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S. 48, Güz 2011, s. 869-892.

